

(1) רמב"ם שבת כט' א' – מצות עשה מן התורה לקדש את יום השבת בדברים שנאמר "זכור את יום השבת לקדשו", כלומר זכרהו זכירת שבה וקידוש. וצריך לזכרהו בכניסתו וביציאתו, בכניסתו בקידוש היום, וביציאתו בהבדלה.

(2) מגדל עוז שם – ואף על פי ששניהם מן התורה הקידוש עיקר והבדלה טפילה לו כתשלומין דראשון.

(3) מגיד משנה שם – מדברי רבינו נראה בביאור שהוא סובר שההבדלה ג"כ דבר תורה והכל בכלל זכור...וי"א שההבדלה אינה אלא מד"ם אבל הקידוש הוא דבר תורה.

(4) רש"י שבת קנ: ד"ה המבדיל – להיכרא בעלמא ללוות את המלך.

(5) שולחן ערוך הרב או"ח רצו' יט' – אבל הבדלה אינה ענין לשמירת השבת אלא דבר בפני עצמו הוא שתקנו חכמים להבדיל בן קודש לחול ומצאו להם סמך מן התורה שנאמר ולהבדיל בין הקדש ובין החול...ויש חולקין על זה ואומרים שההבדלה היא מענין זכירת השבת וקדושתו שמזכירין הבדל בין קדושתו לחול.

(6) שו"ע או"ח רצו' ח' – נשים חייבות בהבדלה כשם שהיבות בקדוש. ויש מי שחולק. הגה על כן לא יבדילו לעצמן רק ישמעו הבדלה מן האנשים.

(7) שלחן ערוך הרב שם – אבל לדברי האומרים שמצות זכור אינה אלא בכניסת שבת יש מי שאומר שהנשים פטורות ממנה כמו שהן פטורות מכל מצות עשה שהזמן גרמא...ויש חולקין על זה ואומרים שההבדלה היא מענין זכירת השבת וקדושתו, שמזכירין הבדל בין קדושתו לחול, ולפיכך הנשים חייבות בהם מדברי מופרים כמו שהיבות בכל הדברים שתקנו חכמים בגלל קדושת השבת לפי שתקנו דבריהם כעין של תורה.

(8) שו"ע שם ס"ק י' – אסור לעשות שום מלאכה קודם שיבדיל. ואם הבדיל בתפלה מותר אף על פי שעדיין לא הבדיל על הכוס.

(9) משנה ברורה שם ס"ק לג' – היינו אפילו משתחשך, כיון שלא הבדיל עדיין, חל במקצת קדושת שבת עליו ואסור חז"ל במלאכה.

(10) רמב"ם שם הל' ה' – וכן משיצא היום אסור לו להתחיל לאכול ולשתות ולעשות מלאכה או למעום כלום עד שיבדיל.

(11) גר"ח על הש"ס שבת קנ: בשם הגרי"ז – ומדכתב [הרמב"ם] ולעשות מלאכה בין לאכול ולשתות ובין למעום כלום משמע דחד איסורא הוא, דכמו שאיסור אכילה ושתיה הוא לא משום לתא דשבת כ"א משום חובת הבדלה הוא דאסור, ה"נ אסור איסור מלאכה משום חובת הבדלה הוא דאסור, וא"כ נמצא דאדרבה משום דחייבו חז"ל בהבדלה משו"ה אסור קודם שיבדיל.

בענין הבדלה

(א) יש לנו בפרשה זו בריאת העולם ובריאת השבת, שנאמר "ויכלו השמים והארץ וכל צבאם", והוא הנוסח שאנו אומרים בריש הקידוש בליל שבת. ולכולי עלמא קידוש בשבת הוא חיוב מן התורה, וכדכתיב "זכור את יום השבת לקדשו". אמנם יש לעיין בעיקר דין הבדלה, הן בעיקר חיובה אם הוא מן התורה או מדרבנן, והן בגדר ומהות החיוב.

(ב) ושיטת הרמב"ם מבוארת דהבדלה אף היא בכלל מצות זכירת השבת מן התורה. שכתב הרמב"ם בהלכות שבת פרק כ"ט הלכה א', "מצות עשה מן התורה לקדש את יום השבת בדברים שנאמר זכור את יום השבת לקדשו, כלומר זכרהו זכירת שבת וקידוש. וצריך לזכרהו בכניסתו וביציאתו, בכניסתו בקידוש היום, וביציאתו בהבדלה". וכן ביאר המגיד משנה שם, שמדברי רבינו נראה בביאור שהוא סובר שההבדלה גם כן דבר תורה, והכל בכלל "זכור". אכן משמעות הרמב"ם ששניהם בעיקרם מצוה אחת, שיש מצוה לקדש את השבת בכניסתה וכן ביציאתה, ונמצא שהיא מצוה אחת דאורייתא שיש בה שני חלקים שווים.

אכן עיין במגדל עוז שם שכתב לבאר דאף על פי ששניהם מן התורה, אין שניהם שווים, אלא הקידוש עיקר והבדלה טפילה לו, וכתב דהיא כעין תשלומין דראשון וז"ל ואף על פי ששניהם מן התורה הקידוש עיקר והבדלה טפילה לו כתשלומין דראשון".

ועיין בהמשך דברי המגיד משנה שהביא שיש אומרים שההבדלה אינה אלא מדברי סופרים, ורק הקידוש הוא דבר תורה.

ויוצא שיש כאן ג' שיטות, אם הבדלה דאורייתא כמו קידוש ושניהם חלקים שווים במצוה אחת, אם

הבדלה דאורייתא אלא שהיא טפילה לקידוש, או שהבדלה לגמרי מדרבנן ורק קידוש דאורייתא.

(ג) ועד כאן דיברנו ביסוד חיוב ההבדלה, אכן עכשיו צריך לעיין ביסוד עצמה של הבדלה. וכנראה שבה יש לחקור במהות ענין ההבדלה, אם עצם מעשה ההבדלה הוא כשמו, מעשה הבא להבדיל ולהפריד בין קודש לחול, והוא דבר בפני עצמו שאינו חלק מעצם קידוש וקדושת השבת. או דלמא הבדלה היא המושך וחלק ממעשה קידוש השבת, דכשם שבכניסתה מקדש את השבת בדברים, כך ביציאתה מזכיר את קדושתה ומקדשה בדברים.

ולשון רש"י בשבת קנ ע"ב ד"ה המבדיל, שכתב "להיכרא בעלמא ללוות את המלך", לכאורה מורה כצד הראשון, דעיקר ענינה הוא לעשות היכר ביציאת השבת ולהבדיל בין קודש לחול. וכן מבואר להדיא בלשון שולחן ערוך הרב שכתב, "אבל הבדלה אינה ענין לשמירת השבת אלא דבר בפני עצמו הוא שתקנו חכמים להבדיל בין קודש לחול ומצאו להם סמך מן התורה שנאמר ולהבדיל בין הקדש ובין החול". הרי שהגדיר הבדלה כדבר בפני עצמו, ולא כחלק משמירת השבת וקידושה. ולפי זה מובן היטב גם עצם לשון הברכה, "המבדיל בין קודש לחול", דכל מהותה של הבדלה היא לקבוע ולהכיר את ההפרדה שבין קדושת השבת לימי החול.

אכן השו"ע הרב מביא בהמשך את הצד השני, שבאמת הבדלה היא מעשה של הקדשת השבת אף ביציאתה, כמו בקידוש בכניסתה, וז"ל "ויש חולקין על זה ואומרים שההבדלה היא מענין זכירת השבת וקדושתו שמזכירין הבדל בין קדושתו לחול". ולכאורה זהו על דרך שיטת הרמב"ם, שאין מקור חיוב הבדלה מ"להבדיל בין הקדש ובין החול", אלא מ"זכור את יום השבת לקדשו". ונמצא שאותו מקור שממנו נלמדת מצות קידוש הוא ג"כ המקור למצות הבדלה, דשניהם הם מעשה של זכירת קדושת השבת, אלא שזה בכניסתה וזה ביציאתה.

ד) והשו"ע הרב תולה מחלוקת ראשונים אחרת בדין הבדלה בחקירה זו. דהנה השו"ע או"ח רצ"ו סעיף ח' מביא מחלוקת אם נשים חייבות בהבדלה, וז"ל "נשים חייבות בהבדלה כשם שחייבות בקידוש. ויש מי שחולק. הגה, על כן לא יבדילו לעצמן רק ישמעו הבדלה מן האנשים". וצ"ב ביסוד מחלוקת זו.

וביאר השו"ע הרב דהדבר תלוי בגדר מצות הבדלה. דאם הבדלה היא מצוה בפני עצמה, שעיקר ענינה רק להבדיל ולהפריש בין קודש לחול, הרי לכאורה נשים פטורות ממנה כדין שאר מצות עשה שהזמן גרמא. אכן אם הבדלה היא מענין קידוש השבת וזכירת קדושתה, הרי כשם שנשים חייבות בקידוש כך חייבות גם בהבדלה, דשניהם שייכים ליסוד אחד של זכירת קדושת השבת, זה בכניסתה וזה ביציאתה.

וז"ל השו"ע הרב שם, "אכל לדברי האומרים שמצות זכור אינה אלא בכניסת שבת יש מי שאומר שהנשים פטורות ממנה כמו שהן פטורות מכל מצות עשה שהזמן גרמא... ויש חולקין על זה ואומרים שההבדלה היא מענין זכירת השבת וקדושתו, שמזכירין הבדל בין קדושתו לחול, ולפיכך הנשים חייבות בהם מדברי סופרים כמו שחייבות בכל הדברים שתקנו חכמים בגלל קדושת השבת לפי שתקנו דבריהם כעין של תורה."

הרי מבואר דמחלוקת הראשונים בחיוב נשים בהבדלה תלויה ממש בחקירה שנתבארה. אם הבדלה היא דין בפני עצמו של הפרדה בין קודש לחול, הרי היא מצוה התלויה בזמן ונשים פטורות. אבל אם הבדלה היא מענין זכירת השבת וקדושתה, הרי היא בכלל אותו יסוד של קידוש, וכשם שנשים חייבות בקידוש כך יש לחייבן אף בהבדלה.

ה) ולכאורה יש לתלות נקודה נוספת ג"כ בחקירה הנ"ל. דהנה נפסק בשו"ע שם סעיף י' "אסור לעשות שום מלאכה קודם שיבדיל. ואם הבדיל בתפלה מותר אף על פי שעדיין לא הבדיל על הכוס". ויש לעיין בגדר איסור זה, אם יסודו משום דכל זמן שלא הבדיל

עדיין נשאר עליו מקצת קדושת שבת, וההבדלה היא הפועלת את ההפרדה בין קודש לחול. או דלמא אין האיסור משום לתא דקדושת שבת כלל, אלא הוא דין מצד עצם חובת הבדלה, דקודם קיום מצות הבדלה אסור לו לעסוק במלאכה.

ועיין במשנה ברורה שם ס"ק ל"ג שכתב בשם גדולי האחרונים "היינו אפילו משתחשך, כיון שלא הבדיל עדיין, חל במקצת קדושת שבת עליו ואסרו חז"ל במלאכה". ומבואר מדבריו דיסוד האיסור הוא משום דעדיין חלה עליו במקצת קדושת שבת, וכל זמן שלא הבדיל לא נסתלקה קדושת שבת לגמרי. ולכאורה זהו ממש על דרך הצד שנתבאר לעיל, דיסוד ההבדלה הוא מעשה של היכר והפרדה בין קודש לחול, וכל זמן שלא עשה מעשה ההבדלה עדיין לא נגמרה ההפרדה מן השבת אל החול, ומשום כך אסור במלאכה.

אכן מלשון הרמב"ם משמע לכאורה דגדר האיסור הוא באופן אחר. דכתב בהלכות שבת פרק כ"ט הלכה ה' "וכן משיצא היום אסור לו להתחיל לאכול ולשתות ולעשות מלאכה או למעום כלום עד שיבדיל". ומדכ"ל הרמב"ם איסור מלאכה בהדי איסור אכילה ושתיה, משמע דחד דינא הוא, ואין איסור המלאכה משום המשכת קדושת שבת, אלא משום עצם חובת ההבדלה, דכל זמן שעדיין מוטלת עליו מצות הבדלה אסור לו להקדים לה אכילה, שתיה או מלאכה.

וכן ביאר הגרי"ז בדברי הרמב"ם, והובא בגר"ח על הש"ס שבת קנ ע"ב, וז"ל "ומדכתב ולעשות מלאכה בין לאכול ולשתות ובין למעום כלום משמע דחד איסורא הוא, דכמו שאיסור אכילה ושתיה הוא לא משום לתא דשבת כי אם משום חובת הבדלה הוא דאסור, הכי נמי איסור מלאכה משום חובת הבדלה הוא דאסור, ואם כן נמצא דאדרבה משום דחייבו חז"ל בהבדלה משום הכי אסור קודם שיבדיל."

ולפי זה י"ל דגם נקודה זו תלויה ביסוד החקירה דלעיל. אם הבדלה יסודה מעשה של הפרדה בין

קודש לחול, שפיר יש לומר דכל זמן שלא הבדיל
עדיין לא נפקעה לגמרי קדושת שבת, ומשום הכי
אסור במלאכה. אבל אם הבדלה אינה פועלת את
עצם יציאת השבת אלא היא מצוה של זכירת
קדושת השבת ביציאתה, יש לומר דאין איסור
המלאכה משום המשכת קדושת שבת כלל, אלא
הוא דין בהלכות הבדלה, דכל זמן שעדיין חלה עליו
חובת הבדלה אסור לו להקדים לה אכילה, שתיה
ומלאכה.